

EKONOMİ

Çokulusluların Talanı

- Çokuluslu tekeller kapitalist dünyanın gerçek politik ve ekonomik hakimî olduklarını açıkça sergiliyorlar.
- 1977'de listenin başında yer alan General Motors, 54.961 milyon dolarlık kazanç sağladı.
- Çokulusluların elde ettikleri kazanç, gelişmiş ülkelerin GSMH'nin kat kat aşılıyor.

Çokuluslu tekeller kapitalist dünyanın gerçek politik ve ekonomik hakimî olduklarını açıkça sergiliyorlar.

Çokuluslu tekeller özellikle son yıllarda hızlı bir büyüme kaydettiler. Güçleriyle tam bir uyanık içerisinde ucuz işgücü, hammadde, pazar olarak alabildiklerine sömürdükleri özellikle az gelişmiş ülkelerde, ülkenin yalnızca ekonomik değil, politik yaşantısını da yönlendirmeye varan ve bu arada çıkarlarını doğrultusunda kanlı tertiplere girişmekte tereddüt etmeyen çokuluslular emekçi halklar üzerindeki vahşi sömürlerini sürdürmek için her zorbalığa başvurmaktalardır.

1968'de uluslararası tekellerin ilk olarak kuruldukları ülkenin dışında elde ettikleri kar 94 milyon doları bulmaktaydı. Aynı yıl toplam satışları ise ABD ve SSCB'nin dışında dünyadaki tüm ülkelerin GSMH'nin üstüne ulaşmıştı.

Çokuluslu tekellerin ürettiği mal ve hizmet değeri her yıl yaklaşık yüzde 10'luk bir artış oranı kaydettikleri belirlenmiştir. Bu dünya gayri safi hasılasının büyüme hızının iki katıdır. Bu şirketlerin dış satışları 1960'da 200

milyar dolar tutarken, 1970'de 450 milyar dolara yükselmiştir. Bu dünya gayrisafi hasılasının yüzde 15'idir. En üst sırada yer alan General Motors 1970'de 28,3 milyar dolarlık dünya çapında satış yaparken, listenin yirminci sırasındaki ICI 3,7 milyar dolarlık satış gerçekleştirmiştir.

1976-77 yılında bu tekellerin yıllık geliri ise toplam değil tek başlarına ülkelerin GSMH'na eşit olacak derecede yükselmiş bulunmaktadır. ABD kökenli General Motors ve Exxon tekellerinin kazançları İsveç, İsviçre gibi gelişmiş kapitalist ülkelerin GSMH'na hemen hemen eşittir. Peru'nunkinin beş katıdır. Türkiye ile karşılaştırıldığında ise GSMH'nın yaklaşık iki katıdır.

İk beş sırayı alan çokulusluların kazançlarına bakıldığında şunlar görülmektedir. İlk sıradaki General Motors (ABD)'nin yıllık kazancı 1976'da 47.181 milyon dolardan, 1977'de 54.961 milyon dolara yükselmiştir. İkinci sırada olan Exxon (ABD) 1976'da 48.631 milyon dolardan 1977'de 54.126 milyon dolara yükselmiştir. Üçüncü Royal Dutch/Shell (Britanya-Hollanda) 1976'da 36.058 milyon dolardan, 1977'de 48.631 milyon dolara yükselmiştir. Dördüncü sırada bulunan Ford Motor (ABD) 1976'da 28.840 milyon dolardan, 1977'de 37.842 milyon dolara yükselen bir kazanç sağlamıştır. Beşinci sırada bulunan Mobil (ABD) ise 1976'da 26.063 milyon dolarlık bir kazanç sağlarken, bu 1977'de 32.126 milyon dolara yükselmiştir.

1973-75 yılları arasında az gelişmiş ülkelere çokuluslu

ların elde ettikleri safi kar 23 milyar doları aşmıştır. Bu oran her yıl daha da artmakta, diğer bir deyişle az gelişmiş çokulusluların çemberinde daha sıkıştırılmaktadır.

Çokulusluların dünyanın değişik köşelerinde talanları sürmektedir. Ne var ki, dünyada anti-emperyalist, emetel mücadelelerin engellenememesi yükseliş bu talanın son bulacağı günlerin habercisidir.

Çokulusluların kazançları (1973 yılı sayıları)

General Motors	37.8
Exxon	25.7
Ford	23.0
Royal Dutch/Shell	17.2
Chrysler	11.8
General Electric	11.6
Texaco	11.4
Mobil Oil	11.4
İMB	11.0
Unilever	10.3
ITT	10.1

Ülkelerin GSMH (milyar dolar)

İran	25.0
Venezuela	16.2
Endonezya	10.6
Kolombiya	7.8
Peru	7.4
Cezayir	7.1
Nijerya	6.7
Mısır	6.5
Pakistan	6.3
Fas	4.3
Libya	4.1

Kaynak: Vision, Paris, Aralık 1974.

İrkçı saldırılar sürüyor

● Güney Afrika'da polis köpeklerle birlikte bir kabile üyelerine saldırı Johannesburg (THA) — Güney Afrika hükümetinin kendilerini yerleştirmek istediği yeni bölgeye dayalı yeni kabile üyelerinden oluşan bir topluluğa polis köpeklerle birlikte saldırması üzerine yüzlerce kera Afrikalı ormana kaçmıştır. Hükümete karşı olan demok-

rat çevreler olayı skandal olarak nitelirken bir hükümet sözcüsü, olayın kabile ile yapılan görüşmelerin çok uzaması üzerine meydana geldiğini söylemiştir. Kara Afrikalı hükümetin kendilerini yerleştirmek istediği bölgenin çok kurak olduğunu belirtirken, hükümet sözcüsü, yeni bölgenin altyapı tesislerinin bulunduğunu ve bol miktarda suyu olduğunu ileri sürmüştür.

ABD-İran ilişkilerinde yeni gelişmeler

- Vance İran Dışişleri Bakanı ile görüştü.
- ABD ile İran'ın yeniden büyükelçilik düzeyinde diplomatik ilişki kuracakları açıklandı.

Washington — İran devriminden bu yana ilk kez ABD Dışişleri Bakanı Vance ile İran Dışişleri Bakanı İbrahim Yazdı Birleşmiş Milletler Ge-

ABD, Suriye'ye çattı

- ABD Senatosu Orta-Doğu'da barışı engelleyici gerekçesiyle Suriye'ye yardım yapılmasını kararlaştırdı.

Washington (a.a.) — Amerikan Senatosu ödenekler komisyonu Orta-Doğu'da barışı engellemekle suçladığı Suriye'ye yardım yapmama kararı vermiştir.

Komisyonunda konuşan Senator Proxire, tüm ülkelerin içerisinde en son yardım yapılması gereken ülkenin Suriye olduğunu söyleyerek, Suriye'nin Orta-Doğu barış anlaşmasına karşı takındığı durumdaki Lübnan'ı işgal etmesinden ve Filistin Kurtuluş Örgütü'ne yardım etmesinden şikayet etmiştir.

Öte yandan bir açıklama yapan Suriye Dışişleri Bakanı Kaddam, Lübnan'daki Arap caydırıcı gücünde görevli Suriye askerlerinin geri çekilmesini şimdilik sözkonusu olmadığını söylemiştir. Suriye askerlerinin sayısının artırılması veya azaltılması konusunun Lübnan hükümetinin karar yetkisinde olduğunu söyleyen Kaddam, ABD ile Suriye arasındaki ilişkilerin eskisinden farklı olmadığını belirtmiştir.

KISA... KISA...

● Birleşmiş Milletlerin bir sözcüsü, Küba Başkanı Fidel Castro'nun New York'a gelmeyeceğini doğrulamıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda Başkan Yardımcısı Carlos Rafael Rodríguez konuşacaktır.

● Hindistan'ın Kalkutta kentinde grevci işçiler üzerine ateş açan polis, dört işçiyi öldürmüştür. Altı işçiyi de yaralamıştır. Sendika yetkilileri olayla ilgili olarak derhal soruşturma açılmasını istemiştir.

● Suudi Arabistan Petrol Bakanı Şeyh Muhammed Ebulhül, Dünya Bankası ve uluslararası Para Fonu'nun yıllık toplantısında yaptığı konuşmada Amerikan dolarındaki sürekli değer kaybının sanayileşmiş batı ülkelerine yapılacak petrol ihracatını etkileyebileceğini söylemiştir.

● İngiltere İşçi Partisi'nin tartışılması geçen kongresinde, parti'nin sol kanadı yeni bir zafer daha kazanarak partinin seçim bildirgesinin partinin Ulusal Yürütme Komitesince hazırlanmasını öngören bir karar tasarısını kabul ettirmiştir.

Dolar, Ruble karşısında değer kaybediyor

- SSCB Devlet Bankası Batı'daki mali kriz nedeniyle 21 yabancı paranın değer oranında değişiklik yaptı.

Moskova (a.a.) — Moskova'da çıkan «Gazette Economique», batıdaki mali krizde görülen artışın kambyo ve altın piyasalarının ABD hükümetinin enflasyonu denetleme gücüne artık güven duymadıklarını kanıtlandığını yazmıştır.

Her ay başında kambyo oranını rubleden dövize çeviren SSCB Devlet Bankası'nın bu ay batıdaki yeni m'li kriz hesaba kattığını belirten gazete, bankanın 21 yabancı paranın oranını ayarladığını bildirmiştir.

Ekim ayı için doların oranı 100 dolar için 64,35 ruble olarak belirlenmiştir. Bu oran bir ay önce 100 dolar 65,20 ve 1 Ekim 1978'de 66 ruble idi. Buna göre dolar bir yıla bu ruble karşısında yüzde 2,50'lik bir düşüş göstermiştir.

Bağlantısızlar, Karayipler'deki ABD askeri varlığını kınadı

Newyork — Birleşmiş Milletler toplantısına katılmak üzere Newyork'a gelen Bağlantısız Ülkeler dışişleri bakanlarının, ABD'nin Karayipler ve Hint Okyanusu'ndaki varlığını giderek

Şili halkının faşizme karşı direnişi başarıya ulaşacaktır

Şili'de toplu mezar bulundu

Santiago (a.a.) — Santiago'nun 550 km uzağında, 18 kişilik bir mezar bulunmuştur.

Şilide yayınlanan gazetelerden edinilen bilgiye göre mezar, bulunan cesetlerin 1973 yılında yapılan askeri darbe sı-

rasında kayıp olan 21 kişiden 18'ine ait olduğu öğrenilmiştir. Geriye kalan üç kişinin ne olduğu henüz öğrenilememiştir. Kayıp Şililerin ailelerinin polisi, yakınlarını kaçırmak ve öldürmekle suçladıkları bildirilmiştir.

Bağlantısızlar, Karayipler'deki ABD askeri varlığını kınadı

Newyork — Birleşmiş Milletler toplantısına katılmak üzere Newyork'a gelen Bağlantısız Ülkeler dışişleri bakanlarının, ABD'nin Karayipler ve Hint Okyanusu'ndaki varlığını giderek

arttırmasını şiddetle kınadıkları bildirilmektedir.

ABD Başkanı Carter'in Küba'da Sovyet askerleri olduğunu öne sürerek Karayipler'deki as-

keri gücünü arttırmaya karar vermesi üzerine, Küba tarafından önerilen bildiri diğer Bağlantısız ülkelere de benimsenmiştir.

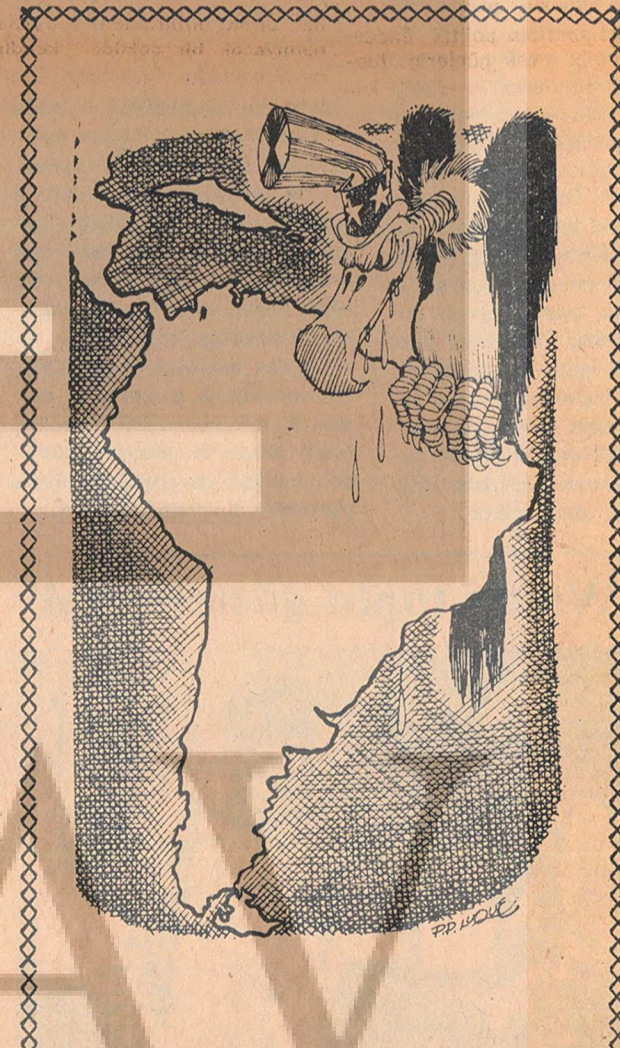
Güney Amerika'nın hareketlenen ülkesi Arjantin'de işçi sınıfının bugünkü durumu nedir?

Geçtiğimiz günlerde Arjantin'de ordu içinde beliren huzursuzluklar sonucu, 3. Ordu Komutanının görevine son verilmiş ve Komutan da isyan etmişti. Kendisine bağlı ordu birlikleriyle birlikte isyancıları sürdüren Komutan Cordoba kentini işgal altında tutuyor. Olayların, halkın da katılımıyla genişlemesi ve Arjantin'de yönetimden hoşnut olmayan işçi ve emekçilerin, düzen değişikliğine varabilecek yeni girişimleri olağı. Bu yazımızda, Arjantin işçi sınıfı hareketinin ve öncü partisi olan Arjantin Komünist Partisi'nin, tarihsel görevi ve karşı karşıya bulunduğu sorunları gözden geçireceğiz.

Arjantin'de, tıpkı diğer Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi, Amerikan emperyalizminin kırmak için canla başla çalıştığı güçlü bir demokratik halk hareketi yaygın biçimde gelişmektedir. Emperyalizm, çok uluslu şirketler ve CIA, bizzat kendilerinin yaratmış olduğu durumu bir çıkış yolu bulmak için, bütün riyakarlıklarıyla «insan haklarını koruma» bayrağına sarılıyorklar. Arjantin'deki siyasi durumun gelişmesi, halkın ve etkin toplumsal gücü olan işçi sınıfının kesin rol oynayacağını gösteriyor.

Birkaç on yıldan bu yana Arjantin'in ekonomi politikası, proletaryanın ve halk kitlesinin durumunu alabildiğine ağırlaştırdığı gibi, uluslararası şirketlere, toprak oligarşisine ve büyük sermayeye ayrıcalıklar tanıtmaktan geri durmamıştır. Oysa emperyalizm daha da fazlasını talebetmekte, ülkeye bir 'şok' politikası kabul ettirmeye çalışmaktadır. Bu politika uygulandığı takdirde arkasından kitlesel, işsizlik, ekonominin kamu kesiminin tamamıyla özel kesime devri gelecektir. Bu ekonomi politikası, ordu içindeki ilımlı kesimin ve halk kitlesinin desteğini sağlamaya çalışan hükümetin izlediği politikaların hedefleriyle kesinlikle çelişmektedir.

Toplumun ayrıcalıklı tabakaları ise, işçi sınıfını bilmek ve örgütsüz hale getirmek çabasıdadırlar. Siyasi

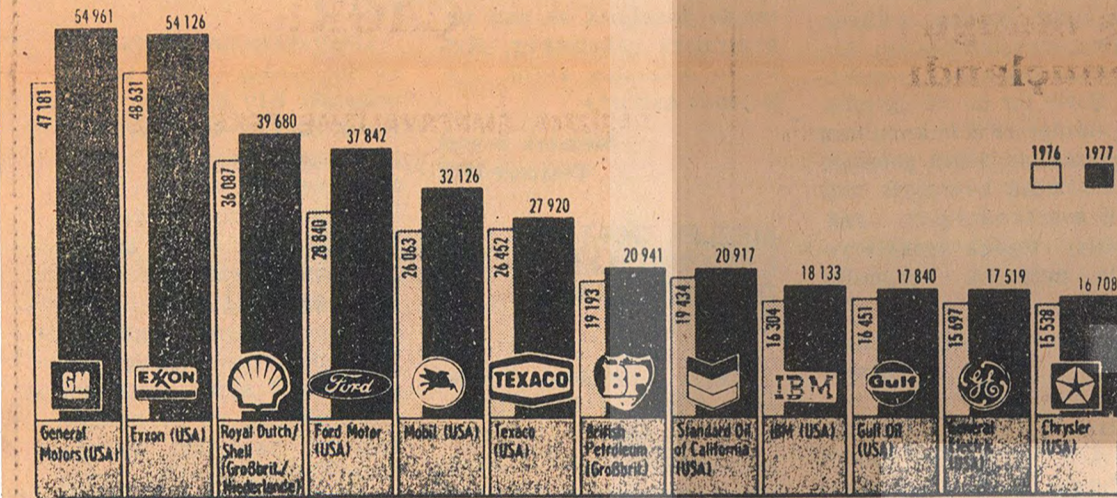
tirmeye yönelmekte ve bütün bunların üstünde, işçi ve halk hareketlerini boğmaya çalışmaktadır.

Bu durumda, Arjantin'deki işçi sınıfı hareketinin öncü gücü olan Arjantin Komünist Partisi'nin (AKP) başlıca görevleri, işçi sınıfı hareketine bilimsel proletarya ideolojisini götürmek; bu ideolojiyi kitleleri yöneten, tekelere ve latifundiaçılığa karşı çıkararak birleştiren, gerillere ve bağımlılığa başkaldırıları biraraya getiren bir silah haline getirmek; Arjantin toplumunun en güncel sorunu olan demokrasiye çözüm bulmak olacaktır.

Toplumların sürekli gelişimi içinde işçi sınıfı hareketi, tarihsel ve karmaşık bir olaydır. Arjantin'de bu hareketin büyümesine esas olarak, orta tabakalardan, kent ve kır kökük burjuvazisinden gelen önemli sayıda unsurlar etken olmuştur. Bu akın, hareketin gelişmesine katkıda bulunmakla birlikte, önemli ideolojik ve siyasi sorunların çıkmasına da neden olmuştur.

1930 ve 1940'lı yıllarda, büyük kentler çevresinde, özellikle köy kökenli yeni işçi tabakalarının oluşumu, peronizmin yükselişini ve kitleler tarafından desteklenişini kolaylaştırdı. Bilindiği gibi peronizm, çelişkili ve karmaşık bir harekettir. Bir yanda gerici ve anti-demokratik, diğer yanda demokratik ve halkçı unsurların elektrik karışımı durumunda olan bu hareket, Arjantin'de burjuva milliyetçiliğinin toplumsal temelini meydana getirdi. Ancak, peronist harekette, belirleyici rolü emekçi kitleler oynuyordu. AKP, peroncu işçilere da-ima destek oldu; komünistlerin etkisiyle, peroncu işçilerin bilincinde sola yöneliş gittikçe daha net biçimde gerçekleşti, bu yeni yöneliş onların mücadele yöntemlerine de yansdı. Bunun belirtisi özellikle, sosyalist dünya karşılarında kitlelerin davranışlarında ortaya çıktı. Nitekim, işçiler, Küba devrimini, Şilide Halk Birliği'nin zaferini coşkuyla karşıladılar.

Devamı var

Çokulusluların 1976-1977 kazançları milyon dolar olarak

ASO: «Özel sektörün büyüme imkanları ortadan kaldırıldı»

- Ankara Sanayi Odası Başkanvekili, hükümetin özel sektörün nefesini kesmek amacıyla özel sektörün eritilmeye çalışıldığını savundu.

Ankara — Ankara Sanayi Odası yönetim kurulu başkanı vekili Muharrem Eskiyan, hükümetin özel sektöre karşı düşmanca bir tutum içinde bulunduğunu öne sürdü.

Hükümetin, özel sektörün yararını olanaklarını daraltmak amacıyla, özel bir kararname ile yetki yasası çıkardığını söyleyen Oda başkanı vekili özel sektörün eritilmeye çalışıldığını savundu.

Ankara Sanayi Odası başkanı vekili Muharrem Eskiyan, özette şunları söyledi: «Bu kararnama ile, özel sektörün e- lindeki finansman kaynaklarının kamu kesimine aktarılması

in, bugüne kadar alınmış önlemlere yeni bir örnek daha eklenmiş ve özel sektörün öz kaynaklarından ötf finansman yoluyla yatırım yaparak büyümesi, yeni üretim ve istihdam sahaları açması imkanı büyük ölçüde ortadan kaldırılmıştır. Böylece hükümet, özel sektörün finansman kaynaklarını kuruterak, nefesini kesmek için yaptığı uygulamalara yeni bir haika daha eklemiştir.»

«Hür Teşebbüs» tedbirlerden şikayetçi

- Türkiye Odalar Birliği adına yapılan açıklamada anonim ve limited şirketlerin yedek akçeleriyle ilgili düzenleme- nin şirketleri iş hayatından sileceği öne sürülmüştür.

Ankara (a.a.) — Türkiye Odalar Birliği adına yapılan

açıklamada, anonim ve limited şirketlerin yasal yedek akçelerine devlet iç istikraz tahvili almalarına ilişkin yasa gücündeki kararnamenin şirketleri iş hayatından sileceği öne sürülmüştür.

Odalar Birliği'nden yapılan açıklamada, kararnama ile yedek akçe karşılığı sa-

tin alınan devlet tahvillerinin rehin veya teminat karşılığı işlem göremeyeceği ileri sürülmüştür ve böylelikle «anonim şirketlerle limited şirketlerin büyük mikt sınıktısı çektileri bu dönemde önemli bir mali kaynak kaybına zorlanması olacaktı» görüşüne yer verilmiştir.

İhracat, ithalatın yarısını karşılamıyor

- Ocak-Ağustos 1979 döneminde yapılan 3 milyar dolarlık ithalata karşılık, ancak 1,4 milyar dolarlık ihracat yapılabildi.

İthalat, ihracatın yapılılan ödeme farklarının sonucu, ekonomiyi 19,9 milyon dolarlık bir fazlalık yükledi.

Ankara (THA) — Ocak - Ağustos döneminde yapılan 3 milyar dolarlık ithalata karşılık, 1,4 milyar dolarlık ihracatın, ithalatın % 49,4'ünü karşıladığı belirlenmiştir.

Yılın ilk sekiz ayında yapılan ithalat geçen yıla göre % 26,4 oranında artarak, 2.776,5 milyon dolardan, 3.009,7 milyon dolara çıkarken, ihracattaki artış oranı ithalata göre daha düşük olmuştur. Aynı dönemde geçen yıl 1.273,9 milyon dolarlık ihracat yapılırken, bu yıl 1.487,2

milyon dolarlık ihracat yapılmış ve % 16,7 oranında artış sağlanmıştır.

Öte yandan bu yıl ithalata yapılan ödemenin geçen yıla göre 233,2 milyon dolar daha fazla olduğu, buna karşılık ihracattan elde edilen gelir fazlasının ise 213,3 milyon dolarda kaldığı gözlemlenmiştir. Buna göre ithalat ve ihracat için yapılan fazla ödeme farklarının ekonomiyi -19,9 milyon dolarlık bir yük getirdiği anlaşılmaktadır.

SANAT-KÜLTÜR-BİLİM

Sanatta İki Sapma ve Çağdaş Gerçekçilik

Cafer KARATEPE

Günümüz sanat anlayışındaki gelişmeler, artık «Sanat sanat için mi, sanat toplum için mi tartışmasını aşmış durumda. En bğnez sanatçılar bile teoride «sanat sanat içindir» görüşünü savundukları halde, pratikte kendilerini toplum sorunlarından soyutlayamamaktadırlar. Onların toplum sorunlarından anladıkları, kuşkusuz belirli bir azınlığın, egemen sınıf ve zümrelerin sorunlarıdır. «Sanat sanat içindir» sözü sanatın sınıf-sallığı üzerine geçirilmiş bir maskedir. Ama bu maske artık iyice yırtıldı. Zaten onlar da bu konuda fazla yaygara koparmıyorlar ve sanatlarını burjuvazinin emrine açıkça sunuyorlar.

İnsan insan olalı beri, egemen sınıf ve zümreler, gerçekliğin açıklanmasından bucağ bucağ kaçmışlardır. Gerçekliğin anlamı aradıklarından birisi olan sanata düşman kesilmişlerdir. Kâh baskı uygulamışlar, kâh ana işlevinden sapırmaya uğramışlardır. Çoğu kez, iki yöntemden birinden kullandıklarından kuşku yoktur Sınıfların bulunmadığı, insanın insan tarafından sömürülmediği ilkel komünal düzende sanatçı özgürdür. Çünkü sanatta baskı yapmak kimsenin çıkarı olmadığı gibi, özgür olmasında toplumun çıkarları vardır. Kötüce düzene geçişle birlikte, sanatçı bu özgürlüğünü yitirmiştir. Günümüz kapitalist topluluklarında sömürünün miktarı ile sanatçının özgürlüğü ters orantılı olarak bir değişme göstermektedir. Sanat, nihai özgürlüğüne, sömürünün bulunmadığı, insanın insan tarafından sömürülmediği bir düzene kavuşacaktır. Sanatın sınıfsallığı, toplumun sınıfsallığı ile birlikte, böyle bir düzende tarihe geçilecektir.

Sanatın sınıfsallığı bizi «gerçekçi sanatla», «gerçekçi olmayan sanat» ayırma götürür. Biz burada gerçekçi sanat adına yığılan iki çarpıtmadan, iki sapmadan söz etmek istiyoruz.

Bunlardan birisi doğalcılık (Ne:ürlizm): Kapitalizmin gelişmesi ve dolayısıyla işçi sınıfı, biliminin yaygınlaşması kökleşmesiyle birlikte batıdan kovulan bir sapma (gerçeklikten sapma), ülkemizde hala varlığını sürdürmektedir. Aslında bu konu geniş bir araştırma ve inceleme konusudur. Fakat uzaktan da ba-

kılsa, görmezlikten gelemediğimiz bir sorun. Yukarıda gerçekliğin değişken olduğunu, görünürdeki kadar kaba olmadığını, bilinçten bağımsız olduğunu ve organik bir bütünlük oluşturduğunu belirttik. Bir sanatçı bu niteliklerin her birini ayrı ayrı kollamak zorundadır. Gerçekliğin sürekli hareket halinde olduğunu, değişken olduğunu gözardı eden bir sanatçının yaptığı, kapitalizmde, daha yerine ulaşmadan çöp kutusuna atılma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Kuşkusuz bu durum eskiden yaratılmış yapıtların geçerliliğini ve gerçekliğini yitirdiği ya da geçmiş gerçekliklerin konu edilmesini anlamına gelmez. Çağdaş bir sanatçının geçmişteki gerçekliği yakalamasında ve anlatımında, o çağın sanatçılarından daha iyi olanakları vardır, o çağı yaşamamış bile olsa.

Dğer sapma, doğalcılığın tam zıddı. Doğalcılığa tepki olarak gelişiyor. Oluşmayan gerçeklikleri oluşturmuş sayıp, daha oluşturan ya gerçeklikleri değiştirme sevdası... Burada gerçekliğin bilinçten bağımsız niteliği gözardı edilerek, işverencilik bilincine oluşturuluyor. Eh, gerçeklik bilinçte oluştuğuna göre, bilinçle de değiştirilmesi sorun olmuştur: artık. Karşıma ayakları yere basmayan «ütopik» karakterli bir sanat olayı çıkıyor. Yukarıdaki sav örneğimizi bu tür bir sanatçı nasıl işler? Herhalde işçiler (belki jandarmaları da yardımcıyla) işvereni linç edip fabrikayı ellerine geçirirler ve sosyalizmi kurarak orayı kurtarırlar böyle ilan ederler.

ÖZ VE BİÇİM

Özellikle yazın sanatında, yillerd, bir «öz-biçim» tartışması sürer durur. Hep hayret etmişimdir buna. Hiç sorun kalmamış gibi, ikide bir sorun ortaya sürülür. Gerçekliği yakalamışsan elbette yapının «özünü» c'caktır. Gerçekçi olmayan bir yapıtı «biçimle» istediğin kadar alla pulla köfluktan kurtulamazsın. Öze biçim arasında diyalektik bir bağ vardır, fakat esil belirleyici olan özdür eninde sonunda. Gerçekçi bir öz, mutlaka kendine uygun biçimi bulacaktır. Gerçekliği yansıtan hangi yapıt var ki, kendine uygun biçimden yoksun olsun. Öz-biçim tartışması yerinde, gerçeklik-gerçek dışılık tartışması, sanırım bizi daha doğru tavirlara götürecektir.

ÇAĞDAŞ GERÇEKLiĞİN İKİ BOYUTU

Feodalizm yıkılıp, kapitalizm tarih sahnesine çıkınca «artık insanlık kurtuldu» dendi. İnsanın binlerce yıllık acılı yaşamının son bulacağı sanıldı. Fakat kokusu erken çıktı. İnsan, aradığını gene bulamamıştı. Önceleri övgü düzünü kapitalizm eleştirilmeye başlandı. Bir kısım sanatçı, eleştiri yerine «şinmeyi» uygun buldu. Buradan gide gide gerçeküstü dediğimiz akım doğdu. Bir kısmı da düzeni alabilirdiğine eleştirdi. (Eleştirel gerçekçiler: Thomas Mann, Balzac, Tolstoy, Dostoyevski, Stendal, Shakespeare, vb...) Ama alternatif gösteremedi. Bilinen bir şey vardı, o da bu düzenin insanı mutsuz ettiğiydi. Ve geleceğe pek umutlu bakıyorlardı. Ne zaman ki, işçi sınıfı nicel ve nitel olarak gelişti, işte o zaman toplumun önüne olduğu gibi, sanatın önüne de yeni perspektifler açıldı. «Toplumsal gerçekçiliğin» temelleri atıldı. Artık ufukta umut belirmişti. Bu düzen mutlaka yıkılacaktı. Ve sanatçılar «insanın insan» tarafından sömürülmediği yaşaması bir dünyanın» kurulmasına katkıda bulunmak için kollarını sıvadılar yeniden.

İşte Gorki, işte Aragon, işte Brecht, işte Nazim, ve nice-leri...

SONUÇ:

Çağımız kapitalizmden sosyalizme geçiş çağıdır. Dünya devrimci süreci artan bir ivme ile ilerlemektedir. Sosyalist sistem günbegün büyüyor ve gelişiyor, bir taraftan da ulusal kurtuluş savaşları, emperyalizmin kalelerinde onulmaz yaralar açmakta kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfı ve diğer emekçi kesimler, yeni yeni mevzilere girmektedir. Bu üç bileşenin oluşturduğu birleşik, belirleyici bir güç olmaktadır.

İşte bu gerçekliğin açtığı perspektiften, en azından esinlenilen bir sanatçı, ne çağdaş, ne gerçekçi. Sömürülenler sömürülenleri görmezlikten gelen, dolayısıyla barış ve insan onurunu konu edinmeyen bir sanat olayı, eğer ütopik değilse, mutlaka geridir. Çağdaş gerçekçi sanat, çağının sorunlarına gerçekçi bir açıdan, bilimin gösterdiği perspektiften bakan bir sanatçıdır. Bilimden ayrılmış, gerçekliği estetik yöntemlerle anlatmasındadır.

DEVLET (D.P.T.)

«Büyük şehirlerde arsa spekülasyonu ve arazi değerlerinin artması planlı dönemde süregelen sorunlardır. Büyük şehirlerde görülen konut açığı da ekonomiye maliyeti en yüksek sorunlardan biridir. Geçeköndü sorununun daha bir sürü önemli koruyacağı anlaşılmaktadır. Alt yapı ihtiyacı şehirlerde önemli ve çözümü pahalı sorunlardan biridir. Büyük şehirlerde yoğunlaşan sosyal olanaklar ve şehir hayatı imkânlarından buralarda yaşayanların çok az bir kısmı yararlanabilmektedir. Büyük şehirlerin planlama çalışmalarını istenen yönde geliştirememiş, şehirci ulaşım çevre kirlenmesi, yeşil alan sorunları ağırlıklarını devam ettirmişlerdir.»

3.Beş Yıllık Kalkınma Planı 1973-1977

«...Kentleri YAŞANABİLİR kılmak ve kent halkının AS-GARI gereksinimlerini KARŞILAYABİLMEK temel ilkedir.»

4. Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983

İMAR İSKAN BAKANI (1935'den bu yana)... Uç büyük kentimizdeki nüfuslar İstanbul'da 3,5 kat, Ankara'da yaklaşık olarak 14 kat, İzmir'de 3,5 kat büyüme göstermiştir.

Bu önemli nüfus artışları büyük kentlerimizde mevcut olanlarla karşılanamayacak sorunlar ortaya çıkarılmıştır.

Ahmet Karaaslan Kasım-1978

BELEDİYE BAŞKANLARI «İstanbul'un Nazim Plan çalışmalarını 1966 yılından beri devam ettirmektedir. İstanbul şehri bitti, Nazim Plan çalışmaları bitmedi. Belki bittiği zaman planı uygulayacak alan dahi kalmayacaktır.»

Aytekin Kotil Kasım-1978

«Ne yapmalı? Bu kent biz yaratık, biz inşa ettik fakat bize kötü inşa ettirdiler, yani emeklerimiz boşa geçti. Biz kentimizi inşa ederken başkalarını zengin ettik. Küçük

KAPİTALİST KENT OLGUSU

Ülkemizde Kent Olgusu Karşısında Tepkiler...

Haydar KARABEY

bir sınıf zengin oldu. Ne yapacağız ve kendimizi nasıl kurtaracağız?

Hemen şunu söyleyeyim: Türkiye için, Türkiye kentlerinin kurtarılması diye birşey söz konusu değildir. Çünkü Türkiye'de sermaye, kârını daha çok artırmak için sefaletli planlar, kenti planlamaz. Bizim üzerimizde birçok gruplar, kendi kendi arzularına göre planlayarak milyonlar vurdular ve biz de kurbanlar gibi onlara boyun eğdik, kentimizin bir sefalet kenti olmasına göz yumduk; daha doğrusu farkına varmadık, göz yumduk.»

burjuvalar, denizi kendilerinin sanıyorlar. Oysa bilmelidirler ki, deniz, buralarda oturanların dışı ile dolmaktadır. Gün gelecek, böyle giderse, deniz kıyısı oturulmaz, yaşanmaz olacaktır.»

Niyazi Toğuç (Soganhık Belediye Başkanı)-1977

«Bizim uzun bir kıyı sefaletli planlar, kenti planlamaz. Bizim üzerimizde birçok gruplar, kendi kendi arzularına göre planlayarak milyonlar vurdular ve biz de kurbanlar gibi onlara boyun eğdik, kentimizin bir sefalet kenti olmasına göz yumduk; daha doğrusu farkına varmadık, göz yumduk.»

Burhan Toprak (Pendik Belediye Başkanı)-1977

«Ha, binalar mı? Mevzii imar planına göre yapılmış. Herkesin Ankara'da bir arkası var. Biz yapmıyor desek de yaparlar. İmar Bakanlığının yetkisi dahilinde... Köy statüsünde bir yerlere Ankara'dan mevzii imar planı ruhsatı alıyorlar, yapıyorlar. Benim bir prensibim vardır. Gücümün yetmediği işlere karışmam. Karışsam, durum desem, gider Ankara'ya işlerini hallederler. Onun için ellemiyorum.»

Vedat Dalokaç

«İstanbul hiç doğışe bir otuz yıldır yağma ediliyor. Yağma, savaştan başladı. Son on yılda İstanbul'u sömürüyor. Şöyle bir on yıl uğramış olanlar 1978 İstanbulunu tenyamazlar. Kötü yöneticilerin sömürü baskısıyla başlayan geçeköndüculuk, yağmacılık, toprak spekülasyonu milyarder vurgunlar sağlıyor.»

Burhan Arpad (Köşe yazarı)

«Arnavutköy'den İstanbul'a giderken içime anılmıyız bir hüznün köktü. Sokaklar çamurlu, pis ve dardı. Dükkanlar küçük, fakir ve pıstı. Yeni binaların bile yüzleri kirli ve kara idi. Birde Asya'ya gelmişim. İnsanlar kirli, fakir ve derbeder görünüyor. Yollarda bir kera kalabalık, bir tikanlılık, bir Asyalılık, yeni binalar şehri güzelleştireceğine çirkinleştirtilmiş. İçimden istemeyerek bir ah çektim. BU NE HAL BÖYLE GÜZEL İSTANBULUM, demekten kendimi alamadım. Beklediğim ve umduğum bu değildi.»

Zekeriya Sertel (Yazar)

«Gerekenin 20 de biri kadar az olan İstanbul'un yeşil alanları sürekli yok edilmedikçe, halkın sağlığı ve çeşitli ihtiyaçları için değerlendirilmemektedir.»

BİLİM ADAMLARI VE ÖĞRETİM ÜYELERİ

«Ülkemizin içinde bulunduğu koşullarda ve aşırı şehirleşmenin ortaya koyduğu kabul edilebilir sonuçlar olmanın ötesinde, görülmemiş h'nda ve katlanılmaz biçimde, varolan mimari değerler, kentel ve doğal dokular yozlaşmakta, üstelik eskiden varolan yapılanmadaki bütünlükte de kaybolmaktadır.»

«Böylece ülke düzeyinde büyük göç alan bölgelerde, hayret ve dehşete ilzelen sağlıksız oluşumlar sonucunda, içinde yaşanılmaz kentler ortaya çıkmaktadır.»

«Biz, İstanbul'un kentel sorunlarıyla çok yakından ilgili bilim, araştırma ve mesleki eğitim kurumları temsilcileri; ülkedeki bu durumdan ve özellikle İstanbul kent bütünü, sit bölgeleri ilan edilen tarihi ve doğal mekânlar ve Boğaziçindeki bu gelişme ve yapılanmadan büyük kuşku ve üzüntü duy-maktayız.»

«Bu kuşku, Planlama-Üy-

gula ve Denetimden sorumlu ve yetkili kurumların baskılar karşısında ödün verilir tutum içinde olmalarıyla daha da artmaktadır.»

BİR GRUPOĞRETİM İYESİ İTÜ, DĞSA MİMARLIK FAKÜLTESİ

«Sağlıksız gelişme, sağlıksız kalkınma, deniz kıyısından büyük kentlerin arka sokaklarına kadar, tüm zehirleri ve kusumlarıyla gözler önündedir. Bunlara kırıp tiksinerek kaçmak bir tutumdur. Bunlar karşısında, aksilemiş yaşlar gibi kısır ve çaresiz bir hırçılığa kapılmak da bir tutumdur. Ama, herhalde, tutumların en iyisi, kirliliği yaratan sistemden yönelmek ve onu de-ğıştirmeye çalışmaktır. Kirliliğin ortasında ancak böyle temiz kalınır.»

Mümtaz Soysal Temmuz-1978

MESLEK ODALARI, ÜNİVERSİTELER, DEMOKRATİK KİTLE ÖRGÜTLERİ «Çevre kirlenmesi, doğal çevrenin yok edilmesi, cadde ve sokakları işleme- hale getiren trafik tikanlıkları, dayanılmaz bir duruma yükselen gürültü, yanlış binalar arasında ölümsüz, güneşsiz, kirli sokaklar ve alanlar, hızla yayılan salgın hastalıklar... şehirlerimizde gündün güne artıyor.»

MESLEK ODALARI, ÜNİVERSİTELER, DEMOKRATİK KİTLE ÖRGÜTLERİ

«Zengin bir doğa ve mimari mirası olan İstanbul, içinde bulunduğumuz toplumsal koşullar sonucu gündün güne yozlaşmakta, gittikçe derinleşen bir şehirel bunalım süreci geçirmektedir. Bu sürecin gerçek yüzünü, içinde yaşadığımız şehirel mekânın bugünkü durumu iyice açığa vurmaktadır.»

«Kadıköy'ün tüm çöplü buradaki taş ocaklarına dökülüyor gece gündüz. Sivrisinek karasinek bolluğundan geçilmiyor mahallede. Aynı taş ocağında her gün patlayan dinamitlerden analar çocuklarını düşürüyor.»

Haziran 1977

İşte kent olgusunu devlet, toplum, birey, bilim adamı, kentsoyul, emekçi, çocuk böyle algılıyor. Soruşturmayı yaygınlaştırmak ve örneklere çoğaltmak olası, ancak gereksiz. Çünkü aşağı yukarı herkes aynı yerde birleşiyor: «Kentlerimizde bir felaket söz konusudur.» İşte böyle bir oyunu oynuyor ülkemiz kentlileri, zorunlu aktörleri olarlar.

Ancak kent olgusunun gerçek nedenleri, oyunun yazarı, «hahneye kim? Kentlerde çağın omuzlarına yüklediği bir doğal felaketi mi Yaşıyor insanlar? Uygur lüğün varıp kalacağı nokta bu kentler mi olacak? Yoksa kutsal bir güç, sihirli bir değnek - belki güzel planlar ya da iyi niyetli yöneticiler mi kurtaracak kentleri?

Bu soruların yanıtlarını vermek için sürdürmek gerekiyor araştırma ve düşünceleri.

(Gelecek yazı: Kent olgusu-nu tanımak)

Marmara Belediyeler Birliği, İTÜ, DĞSA DMMMA-Kasım 1978

YOKSUL GECEKÖNDÜLULAR

«Burada 11 bin ev var. Aramızda sınır anlaşmazlığı olur, geçeköndü yapımında sorunlar çıkar. Bunları çözmek, kavgaya önmek için bir komite kurduk. Çünkü buraya belediye gelmiştir. Muhtarlık yoktur. Karakol kurulmamıştır.»

«Biz bu vatanın evladı değiliz miyiz? Babalarımız dedelerimiz bu vatan için canlarını vermediler mi? Devlet bize ayrı gözle bakmasın, bize yardım etsin. Açız, perişanız.»

«Mahellemiz sefaletini görüyorsunuz. Dört biriket arasında 8-10 nüfus aç yaşıyor. Devlet bize ayrı gözle bakıyor, asker ile, polis ile, panzer ile camları kapıları kırıp evimize giriyor. Bizim kaderimiz dört biriket arasında aç yaşasamak ama bizler katil değiliz.»

«Yiyecek peynir, zeytin bile bulamıyoruz. Ben aç kalırım ama 7 aylık çocuğum var. Bebeğimi su ile besliyorum. 55 yaşındaki babam korku içinde geceleri uyku uyunuyor. Yakaçak odunumuz yok, soğuktayız.»

«Su hiç yoktur. Derelerden, kuyulardan kurbağalardan temin etmekteyiz. Ümraniye lağım kanalı 1 Mayıs mahallesinden açık olarak geçer. Kuyulara karışır mı karışmaz mı bilinmez. Biz içiyoruz. Kaynıtıp, çay yapıp içiyoruz. Çünkü su yoktur burada.»

«Kadıköy'ün tüm çöplü buradaki taş ocaklarına dökülüyor gece gündüz. Sivrisinek karasinek bolluğundan geçilmiyor mahallede. Aynı taş ocağında her gün patlayan dinamitlerden analar çocuklarını düşürüyor.»

İşte kent olgusunu devlet, toplum, birey, bilim adamı, kentsoyul, emekçi, çocuk böyle algılıyor. Soruşturmayı yaygınlaştırmak ve örneklere çoğaltmak olası, ancak gereksiz. Çünkü aşağı yukarı herkes aynı yerde birleşiyor: «Kentlerimizde bir felaket söz konusudur.» İşte böyle bir oyunu oynuyor ülkemiz kentlileri, zorunlu aktörleri olarlar.

Ancak kent olgusunun gerçek nedenleri, oyunun yazarı, «hahneye kim? Kentlerde çağın omuzlarına yüklediği bir doğal felaketi mi Yaşıyor insanlar? Uygur lüğün varıp kalacağı nokta bu kentler mi olacak? Yoksa kutsal bir güç, sihirli bir değnek - belki güzel planlar ya da iyi niyetli yöneticiler mi kurtaracak kentleri?

Bu soruların yanıtlarını vermek için sürdürmek gerekiyor araştırma ve düşünceleri.

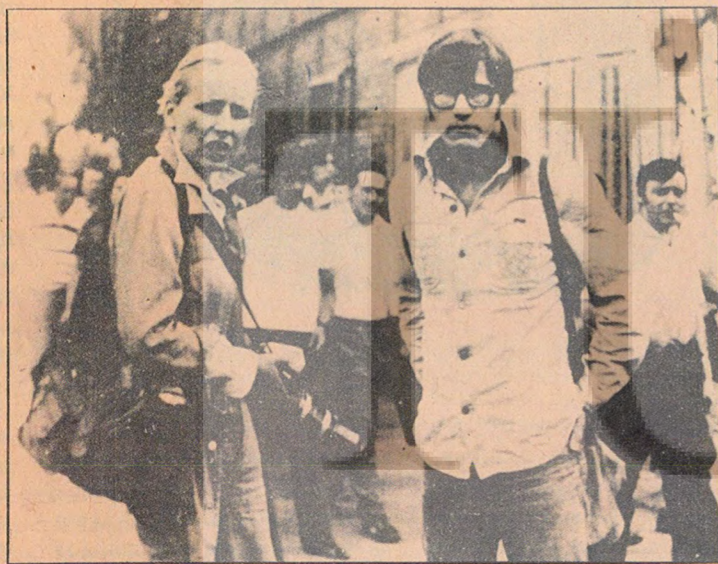
(Gelecek yazı: Kent olgusu-nu tanımak)

Sinematek «Andrzej Wajda toplu gösterisi»ni yineleyecek

Türk Sinematek Derneği geçen mevsim, Polonya'lı yönetmen Andrzej Wajda toplu gösterisi düzenlemişti. Gösteride yer alan filmlerin ilgiyle karşılanması üzerine dernek, gösteriyi 8 - 21 Ekim tarihlerinde yineleme kararı aldı. Dernek yöneticilerince yapılan açıklamaya göre, ünlü yönetmenin toplu gösteride yer alacak filmleri şunlar: Küller ve Elmas (1958), Sinek Avlama (1969), Kayın Ormanı (1970), Düşün (1973), Vadedilmiş Toprak (1974), Mermer Adam (1976).

Ünlü yönetmenin özellikle Mermer Adam filmi, geçen mevsim ilgiyle karşılanmıştı. Filmde, Stalin ve dönemi ele alınıyor.

Sinematek gösteri programı şöyledir: 8 Ekim pazartesi: 16.15 - Mermer Adam / 19.00 - Vadedilmiş Topraklar, 9 Ekim salı: 16.15 - Vadedilmiş Topraklar / 19.00 - Mermer Adam, 10 Ekim çarşamba: 16.30 - Düşün / 18.30 - Kayın Ormanı, 11 Ekim

Ünlü Polonyalı yönetmen Wajda'nın «Mermer Adam» filmi-nin baş kadın oyuncusu Daniel Olbrychski. (İstanbul-THA)

perşembe: 16.00 - Küller ve Elmas / 18.30 - Vadedilmiş Topraklar, 12 Ekim cuma: 16.15 - Mermer Adam / 19.00 - Düşün, 13 Ekim cumartesi: 16.15 / Sinek Avlama / 18.30 - Mermer Adam, 16 Ekim salı: 16.15 - Düşün / 18.30 Sinek Avlama, 17 Ekim çarşamba: 16.15 - Küller ve Elmas / 19.00 - Vadedil-

miş Topraklar, 18 Ekim perşembe: 16.15 - Düşün / 18.30 Sinek Avlama, 19 Ekim cuma: 16.15 - Kayın Ormanı / 19.00 Mermer Adam, 20 Ekim cumartesi: 16.15 - Vadedilmiş Topraklar / 19.00 - Mermer Adam, 21 Ekim pazar: 14.00 - Mermer Adam / 17.00 - Vadedilmiş Topraklar.

Birinci İzmir Uluslararası Çocuk Şenliği yapıldı

İzmir (a.a.): Birinci İzmir uluslararası çocuk şenliği yapıldı. Yerli-yabancı çocukların katıldığı ve şirinalıy ıslahaiye çocuklarının folklor gösterileri tutuklu-hükümlü çocuklarında tiyatro, sinema gösterileri sergilenmiştir.

Şenliğin öğleden sonraki bölümünde «Çocuk ve kitle haber-

leşme araçları» konulu bir forumla devam etmiştir.

Ege üniversitesi öğretim üyesi profesör doktor Özdemir Utku, ilk halk tiyatropanesinde yapılan bu form'a başkanlık etmiş, çeşitli konularından gelen uzmanlar konuşuya ilgili söyleşiler yapmıştır.

Şenlik'te bir konuşma yapan İzmir Belediye başkanı İhsan Al-

yânec «İ. ci İzmir uluslararası çocuk şenliğinin ülkemizde bu güne kadar çocuklar için düzenlenmiş en büyük organizasyonu olduğunu, en büyük üzüntümüz, en etkili kitle haberleşme aracı olan TRT'nin konuya gerektirdiği kadar önem vermemesi, şenliği «krana yansıtmasındır» diyerek sözlerini bitirmiştir.

Radyo TV

TV

17.55 Haberler — 18.00 Müzik — 18.05 Seçim Konuşmaları (1) Türkiye Sosyalist İşçi Partisi — 18.13 (2) Sosyalist Devrim Partisi — 18.29 (3) Türkiye İşçi Partisi — 18.39 (4) Cumhuriyetçi Güven Partisi — 18.52 (5) Cumhuriyet Halk Partisi — 19.05 (6) Türkiye Birlik Partisi — 19.18 (7) Millî Selamet Partisi — 19.31 Müzik — 19.34 (8) Adalet Partisi — 19.44 Müzik — 19.47 (9) Milliyetçi Hareket Partisi — 19.57 Müzik — 20.00 Halk Müziği ve Sanat Müziği: Solistler Ali Rıza Gündoğdu ve Güler Tacer — 20.30 Haberler — 21.15 Unutulmalar: 5. bölümü yayınlanacak olan dizide ilk çözüme sanatçısı Cemal Sahir'in yaşam öyküsü anlatılıyor — 22.00 Eğlence — 23.00 Baratta: Dizinin «ÖC» adlı bölümü yayınlanacak — 23.45 Haberler

TRT-1

05.00 Açılış — 06.02 Günaydın — 07.20 Köye Haberler — 07.30 Haberler — 09.02 Çocuk Saati — 10.01 Arkası Yarın — 10.30 Hafta Sonu — 13.00 Haberler — 13.15 Hafif Müzik — 13.30 Bölgesel Yayın — 16.05 Ankara Radyosu Çok Sesli Korosu — 16.40 Tangolar — 17.02 Dilek Kutusu — 17.50 - 19.57 Seçim Haberleri — 20.30 Haberler — 21.30 Dinleyici İstekleri — 22.02 Hafif Müzik — 23.00 Haberler — 23.10 Cumartesi Pazara — 01.00 Kapanış — 01.05 - 05.00 Gece Yarısı.

TRT-2

08.00 Açılış — 08.02 Gün Başlıyor — 09.02 Türküler — 09.20 Gönül Telimizi Titretenler — 10.10 Hafif Müzik — 11.00 Türkiye Tarihi — 12.15 Açıklama Klasik Koro — 13.00 Haberler — 13.30 Halk Ozanları — 14.00 Türk Dil Kurumu Öykü Ödülleri — 14.35 Türküler — 15.00 Dilden Dile — 16.20 Arkası Yarın — 17.30 Yurttan Sesler — 17.50 - 19.57 Seçim Konuşmaları — 20.30 Haberler — 21.30 Erkekler Faslı — 22.31 Hafif Müzik — 23.30 Haberler — 23.55 Kapanış.

TRT-3

07.00 Açılış — 07.02 Güne Başlarken — 08.00 Sabah Konseri — 09.00 Haberler — 09.30 Merhaba — 10.00 Müzik Stüdyosu — 11.00 Öğleye Doğru — 12.00 Haberler — 12.09 Sizin İçin Seçtiklerimiz — 13.00 Müzik Stüdyosu — 13.45 Müzik Bahçesinden — 15.00 Günün Konseri — 16.00 Anılar Müziği — 17.50 - 19.57 Seçim Konuşmaları — 20.00 Dünden Bugüne — 21.00 Günümüzde Caz — 22.00 Haberler — 22.09 Gecein Getirdikleri — 23.00 Cumartesi Konseri — 24.00 Gece ve Müzik — 01.00 Kapanış.